

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In qua tractatur de Virtute ac Sacrameto Pœnitentiæ

Bosco, Jean a

Lovanii, 1670

Concl. X. Contritio charitate perfecta, seu justificans priusquam Sacramentum actu suscipiatur, non requirit certam durationem; sed potest esse instantanea.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73393)

necessitatem, quandoquidem contrarium neque ex Scriptura, neque ex SS. Patribus, neque ex Oecumenicis Conciliis, minus ex ratione ullatenus convincatur. Hinc consequenter assero :

CONCLUSIO X.

Contritio charitate perfecta, seu justificans priusquam Sacramentum actu suscipiatur, non requirit certam durationem; sed potest esse instantanea.

372. Hæc Conclusio videtur esse contra Scotum.

Hæc Conclusio non est contra Scotum, quamvis aliquibus videatur esse, propter sequentia verba, quæ habet 4 dist. 14. q. 2. n. 14. Iste autem motus dicitur Attritio, & est dispositio sive meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis, quæ sequitur in ultimo instanti alicuius temporis, in quo tempore ista Attritio duravit.

Et post pauca: Sed si est Attritio perfecta circumstantionata in genere moris, videtur omnino dispositio sufficiens ad iustitiam in termino illius Attritionis acquirendam: in termino, inquam, quem Deus præfixit, debere esse terminum illius motus Attritionis, quam usque tunc vult continuari: vel enim oportet dicere quod iustificetur peccator sine omni dispositione sufficiente de congruo ex parte eius; & per consequens difficile est salvare, quod apud Deum non sit acceptio personarum, ut dicitur est lib. 2. dist. 6. q. 2. vel nulla potest esse sufficientior dispositio ad istam iustificationem, quam ista Attritio perfecta circumstantionata in genere moris: & tunc in ultimo instanti, vel aliquo usque ad quod Deus determinavit Attritionem debere durare, ad hoc ut sit meritum de congruo ad iustificationem, infundatur gratia & tunc simpliciter deletur peccatum. Hucusque Doctor Subtilis, quem sic explicat Scholium, præfixum illi numero.

373. Explicatur Scotus.

Loquitur dubitative: Si, inquit, aliqua dispositio sufficit, maxime hæc. Secundò ait dari gratiam in ultimo instanti, vel in alio termino, ad quem Deus determinavit Attritionem durare. Dubitat ergo tantùm, quis sit ille terminus, quia non est certum esse primum instans, quia multi tenent oppositum Bassol. Tartar. & Alm. hic Palud. dist. 17. q. 1. a. 5. concl. 7. Caiet. to. 1. opuscul. tract. 4. q. 1. & Gregor. 2. dist. 3. q. 1. a. 2. Vasquez 1. p. disp. 229. c. 10. tenent actum voluntatis non posse durare tantùm uno instanti. Tertio regulariter requiritur duratio in Attritione, quia incipitur ab imperfectiori. Hæc Scholium.

374. Loquitur de Contritione in fieri, non in facto esse.

Loquitur ergo Doctor de Contritione in fieri, non in facto esse. Et sanè regulariter perfectam Contritionem non fieri in instanti, nimis apertum est, ut indigeat aliqua proba-

tionem. Nihil enim aliud clamat Trident. quando sess. 6. c. 6. declarat modum preparationis ad iustitiam dicens: Disponuntur autem ad ipsam iustitiam dum excitati divina gratia, & ad iustitiam ventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt &c. & dum peccatores se esse intelligentes à divina iustitia timore, quò uniter concussuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illum tamquam omnis iustitie fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam Penitentiam, quam ante Baptismum agi oportet. Denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata.

Credis hominem impium omnes illos actus in unico instanti elicere, & non magis indigere tempore, ut tandem aliquando voluntas ejus eliciat Contritionem charitate perfectam? Facilis descensus averni; sed revocare gradum, hoc opus, hic labor est. Et alius rectè cecinit: Non est e terris molis ad celum via. Non ergo credendum est hominem impium, aut alium quemcumque peccatis mortalibus immersum, unico instanti, saltem vià ordinariâ, conteri sufficienter ad iustificationem. Cæteroquin quòd sufficiat Contritio instantanea, inquit Scholium supra, habet Doctor expressè in 2. dist. 20. concl. 1. & ad 2. & 4.

Verùm Concl. 1. & ad 2. nihil aliud docet, quàm peccatorem in extremis posse habere veram Penitentiam. In ista (inquit) questione. (Utrum Penitentia in extremis valeat ad salutem) duæ sunt Conclusiones satis certa. Prima est hæc: Penitentia vera, sive interior sola, sive exterior cum susceptione Sacramenti Penitentia, sufficit ad salutem alicuius in extremis.

Secunda, quòd Penitentia quæ videtur haberi in extremis vix est vera Penitentia sufficiens ad salutem: quia difficile tunc est habere veram Penitentiam.

Has duas Conclusiones postquam probavit tum ex auctoritate, tum ex ratione à n. 3. usque ad 8. nullâ factâ mentione Penitentia instantanea, Respondet n. 8. ad 2. Quod qui scienter exponit se periculo salutis suæ, peccat mortaliter, & ideo iste si aliquo actu elicit determinat sibi nunquam penitere, nisi in extremis, illo actu elicit exponit se periculo tali, & peccat mortaliter: sed etiam de illo peccato si sic peccavit, possibile est ipsum penitere in extremis, sicut de aliis.

Quòd autem illud penitere in extremis possit esse instantaneum, videtur insinuare in responsione ad q. ibi: Nunc autem ad legem simpliciter ordinatam pro statu isto natura lapsæ, requiritur, quòd Penitentia possit esse fructuosa: & quòd ratione in quocumque instanti sanitati, pari ratione & in

Moderat. Iponendi ad iustitiam ex Cœcili. Trid. 377. Difficile habere veram Penitentiam. Probatur ex Scoto. 379. Peccator in extremis potest habere veram Penitentiam. 378. 376. An illa Penitentia possit esse instantanea secundum Scotum.

in extremis: immo magis est necessarium pro multis imperfectis, quod tunc possit valere. Ubi requiritur Penitentiam sani ex una parte, & ex altera parte Penitentiam ejus, qui est in extremis, docens, utramque esse fructuosam in quocumque instanti: ergo supponit in instanti posse existere, adeoque in facto esse non requirere certam durationem.

Ex quo colligitur quid Scotus velit, quantum ad eandem questionem n. 6. probat difficile esse, in extremis habere Penitentiam sufficientem ad salutem: Quamvis (inquit) aliquis est minus Dominus sui actus, tamen requiritur intensior displicentia, ad hoc quod sit dispositio sufficiens ad deletionem culpae, iste autem (qui voluntarie distulit Penitentiam usque ad tempus mortis) minus est Dominus, quia nullo modo est Dominus actus exterioris ad peccandum (quia etsi velit, non potest amplius exteriori peccare) Requiritur igitur secundum strictam iustitiam intensior motus displicentiae ad iustificationem eius quam ad iustificationem sanctorum, vix possit habere aequam intensam.

Et hanc rationem (prosequitur Doctor) tangit Augustinus in littera. Age Penitentiam dum sanus es. Si sic agis, securus es, quia Penitentiam egisti, quando peccare potuisti; si vis agere Penitentiam, quando jam peccare non potes, peccata te dimittunt, non tu illa: ad minus non tu ita liberè illa dimittis, sicut ille sanus, & ideo quantum deficit in te de libertate, tantum secundum rigorem requiritur in te motus intensior, quem vix, vel nunquam poteris habere.

Ideo dicit Augustinus, quod magnum est cui Deus tunc inspirat (si quis est) veram Penitentiam, quia vix vel nunquam est aliquis, qui habeat dispositionem de congruo, ut cui inspiraretur. Haec tenet Scotus.

Sed dicit aliquis, quomodo verum est, quod Penitentia possit esse fructuosa, & quare ratione in quocumque instanti sanitati pari ratione & in extremis, si in extremis requiritur major intensio, quae vix vel nunquam habetur? Praeterea fieri potest, ut homo sanus habeat aequalia peccata, immo plura & majora, quam ille qui est in extremis, numquid talis, qui est in extremis, debet habere intensiorem displicentiam de uno aut altero peccato mortali, quam sanus de mille peccatis mortalibus?

Respondeo, haec ad summum ostendunt, Scotum non esse generaliter intelligendum de quocumque infirmo, sed commodè explicandum de illo infirmo, qui vanà spe penitendi in extremis, peccata peccatis accumulavit; hic profectò indiget intensiori displicentiâ, quam sanus, qui hic & nunc aliquando peccavit mortaliter ex humana fragilitate, aut etiam malitia; indiget, dico, intensiori displicentiâ secundum strictam iustitiam, quia non nisi maximo conatu voluntatis potest eli-

cere Contritionem charitate perfectam, partim ex defectu gratiae divinae, quae se reddidit positivè indignum per peccatum praesumptionis; partim, quia ut ait Scotus supra n. 5. Qui usque tunc fuit impoeniens, non videtur tunc extorqueri à seipso displicentiam novam nisi timore poenae imminentis; praesumitur enim, quod si remotus esset à poena sicut prius, non extorqueret à seipso illam displicentiam, sicut nec prius, adeoque non dolet propter Deum, sed purè ex metu poenarum, quas nisi timeret, adhuc vellet peccare, non tantum habitualiter, sed etiam actualiter per simplicem complacentiam, qui dolor indubiè est insufficientis, etiam cum Sacramento.

Partim etiam, quia habitus malus, ut loquitur Doctor supra n. 6. usque tunc continuatus, multum retrahit ab actu Penitentiae. Et hanc rationem tangit Augustinus in littera: Cum filii, quos illi dilexit, sint praesentes, uxor & mundus ad se vocet, multos solet serotina Penitentia decipere; intellige haec delectabilia esse praesentia in se, vel in phantasmatis vehementer impressis: & sive sic, sive sic, ex vehementia habitus continuati multum inclinant ad se inordinatè amanda, & per consequens magnam faciunt difficultatem, ad habendum magnam displicentiam de eis, ad hoc ut sit dispositio sufficiens ad deletionem culpae, id est, ad habendam displicentiam cum proposito non peccandi de cætero.

Hinc Augustinus lib. 50. Homil. Homil. 41. Age Penitentiam dum sanus es. Si enim agis veram Penitentiam dum sanus es, & inveneris tunc novissimus dies; curge ut reconcileris, si sic agis, securus es. Quare securus es? quia egisti Penitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem vis agere Penitentiam ipsam tunc quando peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Quasi diceret August. Si vis agere Penitentiam tunc solum, quando peccare non potes, Penitentia tua non est efficax, id est, non includit verum propositum non peccandi de cætero, aut saltem talis prudenter & communiter praesumitur, adeoque insufficientis etiam cum Sacramento Penitentiae ad iustificationem.

Igitur qui est in extremis, indiget majori conatu voluntatis, ut vincat haec impedimenta, & eliciat verum dolorem sive veram Contritionem, non dico charitate perfectam, sed etiam imperfectam, quae sufficiat ad iustificationem in Sacramento, nam etiam de hac loquitur Scotus. Jam autem ex illo majori conatu oritur intensior motus displicentiae.

Cæterum ille major conatus saepe deficit in extremis: Quia, inquit Scotus supra n. 4. tunc impeditur usus liberi arbitrii, vel usus liber rationis & voluntatis ex dolore vel timore inhaerentibus, non enim dico aliquem esse in extremis, qui gravatur morbo secundum communem legem curabili, ut febre tertiana vel huiusmodi, nec qui subito moritur, cuius mortis adhuc nulla apparet causa, sed qui ex causis evidenter iam positus, iudicatus est proximus morti

& quare

Scotus.

379.

Habitus malus continuatus usque ad finem vitae multum retrahit ab actu Penitentiae.

S. Aug.

Penitentia eius qui peccate non potest, communitè praesumitur insufficientis cas.

380. Talis poenitens indiget majori conatu voluntatis.

qui saepe deficit. Scotus.

Quis dicitur esse in extremis.

mortem secundum causas inferiores operantes ut in pluribus, utpote in infirmitate, quando iam attingit ad gradum desperatum iudicio medicorum, vel in aliis periculis, ut submersione & huiusmodi, statim imminet mors, & in istis inquam vel est maximus dolor in parte sensitiva vel timor maximus.

Dolor & timor impediunt liberum usum rationis secundum Augustinum.

Et utraque passio vehemens nata est impedire liberum usum rationis, & voluntatis, quia secundum Augustinum 83. qq. q. 36. Passiones caulatae à tristantibus, vel tristibus, plus movent, quam passiones caulatae à delectabilibus: Passio autem delectationis vehemens quandoque impedit totaliter, vel serè usum rationis, ut dicitur de Civit. Dei: actus autem displicentiae de peccato, ad hoc quod sit sufficiens ad veram poenitentiam sive intrinsecam solum, sive ad dignam susceptionem Sacramenti Poenitentiae, requirit liberum usum rationis & voluntatis.

381. Obiectio solvitur.

Si dicas quod dolor vel timor qui inest, non totaliter impedit intellectum vel voluntatem, concedo; sed multum impedit, & per consequens remissius & imperfectius, usum voluntatis & intellectus tunc potest haberi, qui vix sufficit ad displicentiam sufficientem & requisitam ad veram poenitentiam. Hanc rationem tangit Augustinus in litera: Cum fera venit Poenitentia, tantus aliquando cruciatus ligat membra, & dolor sensum opprimit, ut vix homo aliquid cognoscere valeat. Hucusque Doctor Subtilis.

Conclusio.

Cum itaque saepe deficiat in extremis magnus conatus voluntatis, qui tamen necessarius est, hinc fit ut saepissime motus displicentiae remissior sit non solum gradualiter, sed etiam entitativè, adeoque insufficientis ad delendum peccata, etiam cum Sacramento.

382. Declaratur mens Scoti.

Hanc esse mentem Scoti, & non illam, quam litera videtur aliquibus sonare, ostendo ex Reportatis ultimae editionis eadem distinctè, & qu. n. 8. ubi sic lego: Ad primum argumentum principale cum dicit Augustinus lib. 50. Homil. Homil. 41. Si quis positus in ultima necessitate aegritudinis suae, voluerit accipere Poenitentiam, & accipit, & mox reconciliatur & hinc vadit, fateor vobis non illi negamus, quod petit, sed non praesumimus, quia bene hinc exit. Respondeo, quod praesumptio est de tali, quod non salvatur, quia praesumptio est, quod non sufficienter poeniteat, propter multa retrahentia, quae prius dixi. Tum quia si daretur ei gratia, non posset bene uti ea, sicut prius. Tum quia rara. Non tamen dicit Augustinus, quod salvabitur absolute, neque quod damnabitur, quia tanta gratia potest ei dari, quod potest meritorie & sufficienter poenitere.

Quid sit meritorie & sufficienter poenitere secundum Scotum.

Ambigis, quid sit meritorie & sufficienter poenitere secundum Scotum? Illico ipse dubium resolvit dicens: Ut quod magis doleat, quia offendit Deum, quam quod iri in infernum, id est, quod magis velit ire in infernum, quam amplius Deum offendere. Haec est illa major intentio, quam requirit in extremis, non

quod homo sanus possit sufficienter poenitere absque tali intentione; sed quod homini sano talis intentio facilius & frequentior sit. Cui non placet haec interpretatio verborum Scoti, quare meliorem.

Recedo ad durationem, quam nego necessariam Contritioni in facto esse, ut iustificet, etiam extra Sacramentum, supposito (de quo hic nolo disputare) quod dari possit actus voluntatis instantaneus.

Et si inferas: ergo possumus esse certi de nostra iustitia. Respondeo negando Consequentiam, vel distinguendo Consequens; certi moraliter, transeat totum, certi physice, nego Consequentiam. Nam imprimis nescimus, an actus doloris fuerit undequaque bonus, absque admixtione alicujus circumstantiae male, tenentis se ex parte actus, quae reddat actum saltem venialiter malum.

De tali autem dolore dubitat Scotus, an sufficiat ad iustificationem extra Sacramentum 4. dist. 14. q. 2. n. 14. ibi: Nec est verum, si Deus talem Attritionem velit esse dispositivam ad iustificationem, nisi sit perfecte moraliter circumstantiata; saltem si est aliqua circumstantia inordinata circumstantiata, non est dispositio ad iustitiam (loquitur de iustificatione extra Sacramentum) quia tunc est actualiter offendens, sed si est tantummodo carens aliqua circumstantia debita ex consideratione intellectus, vel omissione voluntatis, quantum ad illam circumstantiam, tunc dubium est, si disponat sufficienter ad iustitiam.

Secundo, saepe putamus nos Deum diligere super omnia, & fallimur: habemus quippe occultum affectum in corde ad aliquid Deo repugnans; sicut quando Saul 1. Reg. 15. v. 17. dicebat Samuëli: Benedictus tu Domine, imple Verbum Domini, Et v. 20. Immo audivi vocem Domini, & ambulavi in via, per quam misit me Dominus; cum tamen ex parte non implevisset verbum Domini, nec audivisset vocem Domini, nec ambulasset in via, per quam miserat ipsum Dominus.

Et ideo Psaltes Regius Psalm. 18. v. 13. merito postulabat mundationem ab occultis delictis dicens: Delicta quis intelligit? Ab oculis meis munda me. Nam teste Eccle. c. 9. v. 1. Sani iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amorem, an odio dignus sit.

Tertio, varietas opinionum circa requisita ad Contritionem charitate perfectam, potest causare aliquam dubietatem & incertitudinem physicam circa iustificationem nostram, quamvis moraliter (si ita appellare allubescat) vel potius conjecturaliter, possumus subinde esse certi.

Hinc Concilium Trident. sess. 6. c. 9. Sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, de Sacramento virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet dum seipsum suamque propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratis formi-

386. Irenaeus iustificationem esse ex parte actus.

an dolere venialiter multo difficilius est ad iustificationem.

384. Causa illa qua ex occultis inordinatis delictis.

385. Alia causa.

386. Irenaeus iustificationem esse ex parte actus.

formidare & timere potest; cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

Quod probè intelligens Apostolus 1. Cor. 4. v. 3. & 4. exclamat: Neque meipsum iudico: nihil enim (id est nullus infidelitatis in dispensatione mea seu munere Apotolico) mihi confisus sum, sed non in hoc iustificatus sum, id est, non ideo me iustificatum iudico, ut exponunt Chrysol. Theophylactus, & alii orthodoxi Commentatores, & indicat Trident. suprà c. 16. ibi: Et quia in multis offendimus omnes, nusquamque sicut misericordiam & bonitatem, ita firmitatem & iudicium ante oculos habere debet, neque ipsum aliquis, etiamsi nihil sibi ipsi conscius fuerit, indicare: quoniam omnis hominum vita non humano iudicio examinanda & iudicanda est, sed Dei: qui (ut ibidem testatur Apotolus v. 5.) illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo.

Tametsi ergo ad Contritionem charitate perfectam non requiritur determinata intensio gradualis, neque certa duratio, equidem tam multa sunt necessaria, ut quilibet, dum seipsum suamque propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de ipsa, deque sua gratia per ipsam acquisita, rationabiliter formidare & timere possit. Sanè vel hoc unicum est sufficientis fundamentum rationabilis formidinis ac timoris, quòd debeat esse dolor seu detestatio summa appetitiuè.

De qua utique detestatione, ultra jam dicta, queritur, an aequaliter afficiat seu respiciat omnia peccata, an verò inæqualiter peccata inæqualia? Pro resolutione ponitur

CONCLUSIO XI.

Contritio charitate perfecta detestatur inæqualiter peccata inæqualia, propria graviora præ levioribus.

Ita Doctores communiter. Ratio plana est, utputa, quoniam peccata inæqualia inæqualiter participant objectum motivum detestationis, quod est offensa divina; porro actus proportionantur objecto motivo de per se: ergo maior debet esse Contritio de peccatis propriis gravioribus, quàm de levioribus, quia graviora magis participant rationem offensæ divinæ, quàm leviora.

Rogas, in quo consistat ille excessus Contritionis? Respondeo, in eo, quòd si homini esset peccatum vel gravius, vel levius peccatum, eligeret peccatum levius. Quamquam tali casu, illa electio minoris mali, non foret

mala seu peccaminosa, præsertim quando illa perplexitas non fuisset homini libera, sed inculpabilis.

Probat: Quia neque ratione perplexitatis, neque ratione sui, quia laudabile est in illis circumstantiis eligere minus malum; nam eligens minus malum in occursum talium circumstantiarum, verè non habet affectum ad malum, sed potius ad carentiam mali; fugit quippe malum quantum potest: ergo debet magis laudari, quàm reprehendi.

Licet ergo non sint facienda mala, ut eveniant bona, quando liberum est abstinere ab omni malo; equidem quando vel unum, vel aliud malum necessariò faciendum est, recta ratio dicat potius faciendum minus, quàm majus, juxta illud communiter receptum: Ex duobus malis eligendum est minus; ergo eligens minus non peccat, quoniam omne peccatum opponitur rectè rationi illud operantis.

Qui ergo perplexus fuerit sic relolvat, & non peccabit: ubi necessariò apparet malitia annexa tam omissioni, quàm commissioni ejusdem actus, vel, tam commissioni hujus actus, quàm illius, quorum alteruter est necessarius, ibi facere illum, cui apparet minor malitia annexa, non est peccatum. Hæc autem resolutio fundatur in eo, quòd homo faciens diligentiam possibilem, non potest esse perplexus, ut debeat necessariò peccare, si bonâ fide procedat.

Aliqui ad hoc propositum adducunt D. Gregorium lib. 32. Moral. c. 26. aliàs 17. ibi: Dum mens inter minima & maxima peccata constringitur, si omnino nullas sine peccato evadendis aditus patet, minora semper eligantur: quia & qui murorum undique ambitu ne fugiat clauditur, ibi se in fugam præcipitat, ubi brevior manus invenitur.

Sed fortè minus solide; nam continuò subjungit: Et Paulus dum quosdam in Ecclesia incontinentes aspiceret, concessit minima, ut maiora declinarent, dicens: Propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat. Et quia tunc solum coniuges in admixtione sine culpa sunt, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur: ut hoc etiam quod concesserit, sine culpa, quamvis minimâ, non esse monstraret, illico adiunxit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Non enim est sine vitio quod ignoscitur, & non præcipitur. Peccatum profectò vidit, quòd posse indulgeri prævidit. Sed cum in dubiis constringimur, utiliter minimis subdamur, ne in magnis sine venia peccemus. Hæc ille, haud obscure declarans, si sonum litterarum attendamus, illa minora, quæ eliguntur, verè esse peccata.

Utrumque sit de mente D. Gregorii sub verbis præallegatis, sufficiat nobis ratio naturalis, quæ dicat peccati, etiam minimi, nullam esse obligationem seu necessitatem; sic enim esset peccatum, ut supponitur, & non esset, quia secundum D. Augustinum lib. de

quod tunc non foret peccatum.

389. Recta ratio dicat potius faciendum minus, quàm majus, juxta illud communiter receptum: Ex duobus malis eligendum est minus; ergo eligens minus non peccat, quoniam omne peccatum opponitur rectè rationi illud operantis.

390. Adducunt ad hoc propositum auctoritates D. Gregorii.

1. Cor. 7.

391. Non potest esse necessitas peccandi.

S. Aug. vera